

Posílení účasti pacientů a patientských organizací na rozhodovacích procesech o zdravotní péči

Doporučení Výborů ministrů Rady Evropy Rec (2000)5

Dle zprávy Parlamentního shromáždění Rady Evropy o možnostech účasti občanů na rozhodování v rámci zastupitelské demokracie (Doc 7781(1977)) a s vědomím programu Zdraví 21 vydaného Evropskou úřadovnou Světové zdravotnické organizace a dalších dokumentů zabývajících se právy pacientů a participací občanů. Dle Amsterdamské deklarace o prosazování práv pacientů v Evropě a Lublaňské Charty o reformě zdravotní péče, která v souladu se závěry WHO zdůrazňuje potřebu vytvořit takové zdravotní systém, které jsou zaměřeny na lidi a umožňují slyšení hlasu občanů a jeho respektování při rozhodování o tvorbě a fungování služeb. Dle Ottawské Charty o podpoře zdraví (1986) a Jakartské deklarace o důležitosti podpory zdraví pro 21. století, které formulují základní zásady pro veřejné zdravotnictví, doporučujeme:

System zdravotní péče musí být orientován na pacienty

Občané by se měli v každém případě podílet na rozhodování o své zdravotní péče

Je třeba respektovat základní právo občanů ve svobodné demokratické společnosti určovat cíle a zásady sektoru zdravotní péče

Je třeba respektovat důležitou roli občanských a svépomocných organizací pacientů, spotřebitelů, pojištěnců a občanů zastupujících zájmy „uživatelů“ zdravotní péče, jejichž primární rolí je jednak poskytovat podporu a pomoc, ale také prosazovat zájmy svých členů.

Jejich participace v rozhodovacích procesech o zdravotnictví povede k lepšímu přijetí zdravotně politických záměrů ze strany společnosti.

Pro každou členskou zemi je potřebné, aby zlepšila obecnou informovanost o základních problémech zdraví a zdravotnictví, prosazování zdravého způsobu života, prevence onemocnění a způsobu, jak posilovat zodpovědnost občanů za jejich vlastní zdraví.

Posilování role občanů posiluje zastupitelskou demokracii, zlepšuje sociální smír, vede k lepší funkci systému zdravotní péče a ustanovení lepší rovnováhy mezi zájmy jednotlivých skupin a jejich partnerství ve zdravotní péči.

K posílení role pacientů a účasti občanů může dojít pouze za předpokladu, že jsou garantována základní práva pacientů a naopak, že posílení role pacientů je klíčem k naplňování těchto práv v denní praxi

Existují různé úrovně, kde mohou občané participovat na rozhodování o zdravotní péče: ovlivňování politiků, vliv na správu zdravotnických zařízení, možnosti volby péče.

Doporučujeme, aby vlády členských zemí

- zajistily účast občanů ve všech článcích systémů rozhodování o zdravotní péči, a to na národní, regionální i lokální úrovni. Tuto účast by měly respektovat veškeré složky zdravotnického systému včetně profesionálů, plátců, státní správy i další.
- přijaly opatření včetně legislativních k tomu, aby byly naplněny zásady obsažené v příloze tohoto doporučení
- vytvořily legální a praktické předpoklady pro to, aby byla co nejvíce usnadněna participace občanů a respektována jejich práva, pokud tomu tak dosud není
- Vytvořit politický rámec, který usnadní v činnosti, orientaci a úkolech činnost patientských organizací, pokud ještě neexistuje
- Obeznamit co nejširší veřejnost s těmito doporučeními

Příloha:

Zásady

Účast občanů a pacientů je součástí demokratického procesu

1. Právo občanů mít možnost podílet se na rozhodování o systému zdravotní péče je třeba chápat jako základní i integrální součást jakéhokoli demokratického systému
2. Vlády mají vytvořit takový politický rámec a strategie, které posílí roli občanů a pacientů v rozhodování o zdravotní péči
3. Tato úloha pacientů/občanů je integrální součástí systémů zdravotní péče a tedy i nepostradatelným komponentem reformy zdravotní péče.
4. Rozhodovací procesy je třeba demokratizovat
  - jasným definováním zodpovědnosti za rozhodování o zdravotní péči
  - přiměřeným vlivem všech zájmových skupin včetně patientských organizací a nikoli pouze stake-holderů (profesionálové, pojišťovna atd.)
  - veřejným přístupem k politickým debatám o těchto tématech
  - účast občanů se nesmí omezit pouze na volbu mezi jednotlivými předkládanými cíli, ale musí být všude tam, kde je to možné, a to i v definování problémů a navrhování jejich řešení
  - Veřejné diskuse je třeba více zaměřit na mechanismy účasti občanů na rozhodování o zdravotní péči

Informace

1. Informace o zdravotní péči a způsobu rozhodování je třeba co nejvíce rozšířit a stimulovat tak participaci. Tyto informace musejí být dostupné, včasné, srozumitelné a relevantní
2. Vlády by měly zlepšit metody komunikace a informování veřejnosti o problémech zdravotnictví, které jsou adresovány skupinám lidí, které mají oslovovat.

Pravidelné informační kampaně a další metody komunikace, například informování prostřednictvím telefonních informačních linek by měly být užívány ke zvyšování povědomosti o právech pacientů. Lidé by se měli dozvědět, kde mají získat další, podrobnější informace.

Strategie podporující participaci

Vlády by měly vytvořit prostředí, které podporuje účast a zodpovědnost občanů v procesech rozhodování o zdravotní péči

To znamená:

- vytvoření nebo posílení mechanismů a/nebo struktur pro takovou účast, naslouchání pacientům a občanům musí být soustavným zájmem celého systému zdravotní péče na všech úrovních a ve všech regionálních, federálních nebo národních součástech zdravotnického managementu
- podporu demokratických postupů pro nominování a výběr zástupců občanů do etických komisí, správních a poradních orgánů a do všech dalších struktur zodpovědných za rozhodnutí o zdravotní péči
- účast občanů a uživatelů zdravotních služeb v managementu různých struktur ve zdravotní péči
- vyhodnocování účinnosti podílu občanů na rozhodování o zdravotnictví
- garantování, aby veškeré relevantní skupiny občanů měly rovný přístup k této účasti
- omezení překážek v této účasti, které by mohly vzniknout v důsledku finančních, geografických, kulturních nebo jazykových bariér
- zajištění podpory, která umožní účast na rozhodování také vulnerabilním skupinám občanů
- zajištění přiměřené edukace těm občanům, kteří se budou v těchto procesech účastnit

Je žádoucí, aby vlády přijaly opatření, kterými budou podporovat rozvoj organizací „uživatelů“ zdravotní péče.

- vytvoření legislativních podmínek pro účast občanů v managementu zdravotnických zařízení a pojišťoven
- vytvoření příznivých podmínek pro existenci a činnost těchto organizací, a to jak legislativně, tak fiskálně. Rozpočty zdravotnictví by měly počítat s podporou těchto organizací
- Vytvořit příznivé legislativní podmínky pro financování těchto organizací ze strany průmyslu, a to tak, aby nedocházelo ke střetu zájmů
- Všude, kde je to možné podporovat spolupráci mezi těmito organizacemi. Tyto organizace, byť každá jinak zaměřená, aby měly spolupracovat na prosazování společných zájmů.
- umožnit, aby tyto organizace mohly poskytovat také pomoc a podporu co nejvíce lidem
- respektovat a posilovat důležitou roli těchto organizací, které mají při rozšiřování informací, a to jednak týkajících se obecně zdravotnických témat, ale zejména specifické problematiky, kterou se zabývají

překlad: MUDr. Iva Holmerová